

PRAZGODOVINSKA UMETNOST

(400.000 – 500 pr.n.št.)

- med prazgodovinsko umetnost štejeemo
- umetnost paleolitika: 40.000 – 10.000 pr.n.št.; starejša kamena doba
- umetnost neolitika: 4500 – 1800 pr.n.št.; mlajša kamena doba
- umetnost kovinskih dob: 1800 – 800 pr.n.št.; bronasta doba & 800 – 500 pr.n.št.; železna doba
- na začetku kot del obredja (risbe po votlinah, verski pomen), ker cloveka zanima več kot le preživetje
- živeli so pod previsih jam, slike pa so pustili 200-300m v notranjost, ko so naleteli na veji prostor so ga poslikali
- blizu meje med Francijo in Španijo so odkrili okoli 150 poslikanih jam s premerom 200 m
- želeli so se zahvaliti bogu za živali (bizone, srnjad, konje, medvede)
- LASCAUX (Francija) & ALTAMIRA (Španija)
- žival narišejo z namenom, da bi podredili njeno dušo in jo zato lažje ulovili
- WILLENDORFSKA VENERA: obcudujejo žensko telo in obline, ponavadi boginje plodnosti, brez obraza
- tudi kipci živali zaradi domnevne magijske moci
- v neolitiku clovek postane poljedelec in zacne graditi bivališca, postopoma tudi svetišca
- STONEHANGE, svetišce, ki je verjetno posveceno soncu, ustvarili so ga verjetno Waleški druidi in 21. junija (enakonocje) sonce posveti točno na žrtvenik, poraja pa se vprašanje, kako so postavili nekaj ton težke kamne (MEGALITE) – arhitektura je MEGALITSKA (grobnice,...)

UMETNOST STAREGA VEKA

MEZOPOTAMSKA UMETNOST

(4000 – 323 pr.n.št.)

- prvič se rodi urbana (mestna) civilizacija ob rekah Evfrat in Tigris, nastanejo mesta Kiš, Lagaš, Ur (rojen Abraham), Uruk, z njimi in njihovo zgodovino imajo biblijski zapisi veliko skupnega
- ZIGURAT (v mestu Ur) je dvignjeno mesto zaradi poplav, v mestu največja stavba z 7 velikimi stebri – MASTABAMI - druga na drugi, na zadnji pa je svetišce in domovanje za svecenike, ki so tudi proučevali zvezde, vsaka od mastab je bila svoje barve, zgrajene pa so bile iz gline
- pri Majski in Azteški kulturi najdemo podobne stavbe – prvi zacetki velikih mest
- mesta so med sabo tekmovala, katero ima največje stavbe, BABILON je bilo največje mesto starega sveta, ob vhodu vanj so Ishtarina vrata, ki slavijo boginjo ISHTAR
- mesto Nimrad, danes v Iranu, je še en primer mesta z ziguratom
- na vhodu v palaco je JAMASU (clovek, žival, ptic) postavljen ob obeh straneh vrat kot cuvaj mesta, ima 5 nog (ko ga pogledaš od strani vidiš 4 noge, ko pa od spredaj 2) zaradi prepričljivosti (podoben namen ima sfinga, le da ona varuje grobove)
- HAMURABIJEV ZAKONIK je najbolj znani kiparski spomenik, na katerem je zapisanih preko 80 razlicnih zakonov, vseh precej krutih (Oko za oko, zob za zob,...), vsaka krutost, ki jo storiš se ti vrne z obrestmi, obdelan stojec kamen

EGIPČANSKA UMETNOST

(3100 pr.n.št. – 30 n.št.)

- traja pbl. od 3100 pr.Kr. (združitev obeh Egiptov) do 30 pr.Kr., v tem casu pa se je uvrstilo okoli 30 razlicnih dinastij, znacen POLITEIZEM ali mnogoboštvo
- ljudje želijo doseci NESMRTNOST, verjamejo, da se ob smrti locita duši KA in BA (KA naj bi ostala na Zemlji svoje zemeljsko življenje, BA pa naj bi imela cilj doseci nesmrtnost, kar pa se zgodi, ko postane zvezda na nebu – pri vsem tem pa morajo kipi in grobnica na zemlji ostati nedotaknjeni)
- JOSERJEVA (Sahara) & SUNFRUJEVA piramida sta prva primerka zacetka gradnje piramid, veliki nerodno oblikovani kamni
- KEFRENOVA, KEOPSOVA & MIKERINOVA piramida: vse tri so popolne oblike, grajene okoli 30-40 let pbl.2600 pr.Kr., ene izmed cudes sveta, v njih so pokopani trije najmogocnejši FARAONI 4.dinastije, stene teh treh so zglajene z belim apnencem, ki pa so ga sneli ob graditvi Kaira

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

- ponavadi so zaceli piramide graditi ob prihodu na oblast nekega faraona, ko so umrli so bili pokopani vanje, ob glavno pa so postavili dosti manjših za družino, služabnike,...
- desna stran Nila je bila za mrtve, leva pa za žive, trupla so prepeljali čez Nil, svečeniki pa so potem 70 dni mazilili in pripravljali truplo v nagrobnem templju
- po 6.dinastiji so ugotovili preveliko nevarnost izropanja piramid in začeli so jih pokopovati v DOLINO KRALJEV v puščavi, zraven pa je bila DOLINA KRALJIC, v goro so izkopali 120 m dolge hodnike, labirinte, ki naj bi odvrnili nepovabljenе obiskovalce
- SFINGA (pol žival, pol clovek) naj bi varovala mrtve
- tempelj v ABU-SIMBEL je bil zgrajen za najpomembnejšega izmed faraonov RAMZESA II okoli 2000 pr.Kr., ob vhodu so 4 sedeci Ramzesi, v vhodu je 8 stojecih Ramzesoh, v središču pa je kip, ki predstavlja boga, v 60. letih našega stoletju so oba templja »razrezali« in umetno dvignili, ker so gradili jez
- KANON (oblika, način oblikovanja cloveške postave, nek lepotni ideal casa) egipčanskega kamna:
  - stojec: privzdignjena glava, oči zazrte v daljavo, toga je neživljenjska, okorna, težka (STATICNA), roke so spuščene ob telesu ter stisnjene v pesti, moški ima noge v razkoraku, ženska skupaj (predstavlja aktivnost moškega in pasivnost ženske)
  - sedec: glava je visoko, oči so zazrte v daljavo (predstavlja pogled faraona nad »cloveškimi« zadevami), roke na kolenih, kolena vzporedno, ženske so svetlješe polti kot moški (zopet aktivnost in pasivnost)
- kipi so bili zgrajeni iz najtrših materialov (granit,...), da bi ostali nedotaknjeni na poti duše v nesmrtnost
- TUTANKAMOVA POSMRTNA MASKA je najbolj znamenita posmrtna maska, umrl je nenadne smrti z razbito lobanjo po komaj letu in pol vladanja, zato velja za nepomembnega faraona in zato tudi ne iščejo njegove grobnice (velja za revno v primerjavi z drugimi), okoli leta 1920 po sedmih letih iskanja jo popolnoma neokrnjeno najdejo, velja za edino popolnoma ohranjeno grobnico, sarkofag iz čistega zlata, sarkofag iz dragih kamnov, zlato in njegova posmrtna maska veljajo za najdražje dele iz grobnice
- NEFRETETE je bila žena faraona EHNATONA (uvedel je monoteizem v boga Amona), najlepši ženski doprni kip, popoln iz apnenca
- slikajo z namenom, da bi okrasili grobnice in templje, slikajo pa navadne, vsakdanje reci, božanstva,...
- FRESKE na zidih grobnic naj bi tudi pomagale duši v onostranstvo, noge so ponavadi v razkoraku, glava v profilu, oko naravnost, ramena narisana od spredaj, telo, ki v resnici ne bi moglo tako stati, slikajo v pasovih, kar je spodaj jim je bližje, bolj zgoraj pa oddaljeno

EGEJSKA UMETNOST (2800 – 1100 pr.n.št.)

- Kreta od leta 2800 do 1600 pr.n.št., Mikene pa od 1600 do 1100 pr.n.št.
- razvije se na Kreti – LEGENDA O MINOTAVRU, prvi arhitekt je bil INEHOTOP, ki je postavil mastabe eno na drugo v casu Mezopotamske umetnosti
- na celem otoku ni niti enega obzidja, orožja, prebivalci so izjemno bogati trgovci, ki vso energijo preusmerijo v NACIN BIVANJA (tekoca topla/mrzla voda, kanalizacija, prezracevalne naprave,...), vse do 20. stoletja kulture niso dosegle takega udobja
- živeli so v t.i. PALACNIH MESTIH, katerih je bilo na Kreti okoli 70, eno najbolj znanih je KNOSOS, ki je imel okoli 70.000 prebivalcev, celotna mesta so bila zgrajena okrog ene same PALACE, le-te pa so krasile FRESKE
- ženska na Kreti je bila gospa, skrbela je za zunanost, oblacila, zabavo in nikoli do sedaj ni imela take vloge
- imeli so navado obnoviti in prenoviti egipčanske kamne – PRINC LILJE
- Egejo potem unici potres zaradi izbruha vulkana, ki sproži 250 m visoke valove, kasneje pa še MIKENCI edino ostalo mesto KNOSOS okoli leta 1100 pr.Kr.

ANTIČNA UMETNOST GRŠKA UMETNOST (1100 – 34 n.št.)

- obdobje med Homerjem in propadom Rimskega imperija (800 pr.Kr. - 476), obdobje starih grkov, etruščanov & rimljanov v katerem postane ČLOVEK merilo umetnosti/sveta
- STEBERNI REDI
  - to je način oblikovanja stebrov, a na to se veže tudi okrasje zgoraj, posebej grajeni stebri in ogrodje nad njimi
  - stebri na sredini odebeljeni, saj celotna teža pritiska navzdol, grki pa so tudi vedeli, da je na sredini pritisk največji
- PENTAZIS imenujemo najširši premer, kar ga steber ima, od pentazisa navzgor ali pa navzgor je pa MODUL
- uporabljajo ga v gradnji templjev, kajti verjeli so, da si bogovi poiščejo začasno domovanje (TEMPELJ), ko pridejo iz OLIMPA in se naselijo v kipu v njem

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

DORSKI

- najbolj preprost, uvedejo »blazino«, ki mehko prevede KAPITEL (glava stebra) v ogrodje, velja za MOŠKI steborni red, ker je robusten

JONSKI

- največkrat uporabljen, z VOLUTAMI (vsakršni zaviti členi), velja za ŽENSKI steborni red, ker naj bi volute spominjale na ženske kodre

KORINTSKI

- uporabljajo ga Rimljani, akantovo listje (zimzelena rastlina), kompliciran, velja za DEKLIŠKI steborni red, ker listje odraža odraščajočo energijo

ARHAIKA

- poslikavali so krožnike, vrce, kozarce,... z MITOLOŠKIMI ZGODBAMI, Grki so bili istospolnouslymerjeni
- najbolj znana slika je AJAS & AHIL, ki kockata za zmago v vojni med Trojo in Ahajci (zmaga Ajshilos)
- ČRNO FIGURALNO SLIKARSTVO (na rdeci podlagi) & RDECE FIGURALNO SLIKARSTVO (na črni podlagi), slednje je bolj svobodno, ker lahko bolj ustvarjajo in poudarijo detajle, rodi se DORSKI steborni red
- PARTENON je bil tempelj posvečen boginji ATENI, velja za najlepše in najpomembnejše svetišče, stoji na ATENSKI AKROPOLI, postavili so ga v cast grški zmagi nad perzijci, v atenski akropoli z Partenonom je bila prva galerija, obred žrtvovanja se je vršil zunaj, npr. na dan praznika hektanona so darovali 100 bikov na ŽRTVENIKIH, templji so bili BARVANI, krastelj Partenona je bil Fidias
- TEMPLJI so bili vedno skupaj in postavljeni na hribu nad mestom, cel prostor je bil AKROPOLA, v njej pa so bile zakladnice, templji, vedno pa z PROPILEJO ali slavnostnim vhodom,
- najpomembnejše zgradbe za njih so bili TEMPLJI, izredno pa so spoštovali naravo in kadarkoli so kaj gradili so poiskali naravni prostor (OLIMP, DELFI)
- za grško gledališče na otoku PELEPONEZ imenovano EPIDAURUS so npr. poiskali kotanjo in le položili kamne, ki so služili kot stoli, še danes pa tu prirejajo predstave saj je AKUSTIKA popolna
- dve vrsti kipov KUROS & KORA, ki so bili vedno naravne velikosti, verjeli so da so to domovanja bogov in postavljeni so bili v akropoli, moški in ženska tistega casa
- KUROS je bil moški kip, vedno je bil gol, KORA pa ženski kip, vedno oblecen, golota se je zdela grkom nekaj normalnega, v 8.st.pr.Kr. (OI) so namrec tekmovali goli, namazani le z oljem, kipi so predstavljali zmagovalce
- ARHAJIČEN NASMEH je t.i. neroden obraz, a njihov namen je bil prikazati ga cloveškega, POU DAREK na LASEH, oblika obraza jim je bila pomembna, POU DARJENE MIŠICE, GOLO TELO
- POLIHROMACIJA ali barvanje kipov, ponavadi usta, oci, lasje in nekateri deli oblacila, TORZO je delno ohranjen kip

KLASIKA

- oblike so bolj cloveške, drža bolj sproščena, plemenita preprostost, tiha velicina
- grški kanon je drža kontraposta, idealizirano telo, popolna razmerja & idealen cloveški obraz
- KONTRAPOST je nacin oblikovanja kipa v klasiki, ena noga je dvignjena, nosilna, druga pa temu primerno spuščena, rama nad dvignjeno je povešena, druga dvignjena
- mišice so IDEALIZIRANE, obraz je brez nasmeha, a usta so rahlo odprta, obraz pa zasanjan, »grški nos«, idealno oblikovan nos
- POLIKLET: KOPJENOSEC, Poliklet je kipar, ki je dolgo casa opazoval cloveško telo in ugotovil razmerja v njem in svoja spoznanja zbral v knjigi KANON, pri svoji stvaritvi uporabi kontrapost (Michelangelo 2000 let kasneje v renesansi napravi kip Davida, pri katerem je telo manj idealizirano, obraza sta različna, David ima izraz odlocitve, Kopjenosec pa zasanjan izraz)
- POLIKLET: ZMAGOVALEC, dva bronasta kipa, vojšcaka, najdena na Siciliji še iz potopa rimske ladje, ki je prevažala umetnine iz Grcije v Rim, glavi sta cudne oblike, ker manjkata še celadi
- kipi so bili predvsem iz bron, a so jih v srednjem veku pretopili v orožje, zato je danes ohranjenih je okoli 10 bronastih kipov, bron je bila tudi najbolj cenjena kovina
- MIRON: DISKOBOLOS (METALEC DISKA), kipar si je kip zastavil kot zanimivo kompozicijo vecih trikotnikov, kip pa zato izgleda nerealen, na obrazu je izraz napora
- STRGALEC, ki s svojega telesa strga olje in prah s posebnim nožen, strgalom, prvi v zgodovini ima kip roke pred sabo, a zato je moral imeti podporo, od desne noge do desnega kolena
- APOLON BELBEDERSKI: bog, ki izstrelil puščico, a tudi na tem obrazu ni vtisa napora, ogrinjalo, figov list, ki je dodan v 16.st., ker takrat velja, da je golota grda
- PRAKSITELES: AFRODITA KNITSKA, prva upodobljena gola ženska, izdelana za svetišče Afrodite v 4.st.pr.Kr. na otoku Knit, rahlo odprte in zasanjane oci, prikazana je ko stopa iz kopeli, roka sramežljivo skriva, ker cas golote mineva, gre za normalno lepoto ženske, prikazana cutnost, najboljši grški kip, že za casa Praksitelesa je bilo napravljenih vec kot 100 kopij (Mironska venera je ena izmed lepših kopij, 200 let kasneje iz otoka Melosa, danes shranjena v Louvru)
- FIDIAS napravi kipe za Partenon, anticni MICHALANGELO, mojster v oblikovanju DRAPERIJE (tkanine), ohranjeni so le fragmenti kipov, kajti v grško-turški vojni eksplodira granata, kasneje se koščki zberejo in so danes v Londonskem muzeju, najdejo pa le nekaj glav, ljudje so jih namrec vzeli s sabo, ker jih je lažje kot celotno telo

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

HELENIZEM

ogredje:	- timpanon je vedno vseboval BARVNE reliefe, njihova vsebina pa je
TIMPANON	bila vedno grška mitologija
(atika, čelo)	- poznali so malo konstrukcijskih elementov (steber, stena, preklada,
FRIZ	timpanon, dvokladna streha), a so jih zelo dobro uporabljali
ARHITRAV	- razdalje med stebri tudi pogosto niso bile enake, kar je povzročilo optično prevaro, da v resnici so

- LAOHOONTOVA SKUPINA: kip prikazuje trojanskega svečenika Laohonta, ki je napovedal zvižajo z konjem ter ni hotel spustiti konja v Trojo, bogovi pa so zato poslali nad njega in dva njegova sinova kače, ker so bili na strani Ahajcev, levi ima na obrazu upanje in se še bori, oče je še v boju in predstavlja napetost, desni pa je že na koncu boja, predstavlja brezup, smrtni boj, agonijo, kip je dinamičen, kaže se drama na obrazu
- NIKE SAMOTRAŠKA (Samotrope – otok v Grčiji) je boginja zmage, shranjena v Parizu, vsi bogovi so bili vecinoma mirni in niso imeli cloveških lastnosti, Nike pa je prikazana v trenutku, ko se spusti na ladjo z razprtimi krili, draperija je lepo oblikovana, za obraz pa ne vemo kakšen je
- v helenizmu se rodijo ŽANRSKI prizori (podobe iz vsakdanjega življenja) in podobe niso vec vzvišene (DECEK, KI SI IZDIRA TRN, DEKLE, KI SE IGRA Z GOLOBOM, PRIJATELJICI, KI SI ZAUPNO ŠEPETATA, BOKSAR PRI POCITKU)
- UMIRAJOČI GALEC, najprej ubije ženo in nato se pripravlja da bo še sebe, ker ne želi, da bi ga Rimljani zaslužnili, v casu, ko so Rimljani zaceli svoj osvajalski pohod)
- HERAKLES NA POČITKU, bogovi dobijo v helenizmu cloveške lastnosti, mišice so preobilne, pretiravanje je tudi značilnost helenizma
- REKA NIL, personifikacija Nila kot moža (reka je v grčiji moškega spola) z otroci, ki nosijo dobrine (grozdje,...) in predstavlja blagostanje

ETRUŠČANI (8. do 2. st.n.št.)

- na Apeninskem polotoku med 8.& 2. st.pr.Kr., še preden se začnejo Rimljani dvigovati, postanejo sicer del Rimske države, a so AVTOHTONO ljudstvo, ki prinese veliko novosti
- izjemni v arhitekturi, prvič v zgodovini uporabijo LOK v okviru monumentalne (velike) umetnosti, speljan je v velika vrata v obzidju (grki so imeli pravokoten obok)
- severno od Rima so živeli Etruščani, imeli so lastno pisavo, ki ostaja nerazbrana in tudi nikoli ne bo, ker imamo premalo podatkov
- od njih prevzamejo Rimljani tip gradnje mest (na sredini je trg, okrog mesta je obzidje – kvadratna mesta), pri cestah prvič uporabijo AKVEDUKTE
- izjemno razvit koncept pokopavanja: NEKROPOLA (mesto mrtvih), izven obzidja mesta napravijo bivališča, ki so izgledala kot stanovanja, od zunaj pa so pokrita s travo, v odprtine na steni (NIŠE) pa so položili SARKOFAG
- živeli so severno od Rima, imeli so lastno pisavo, katere še danes ne znamo razvozlati, a je verjetno tudi nikoli ne bomo, ker imamo premalo podatkov
- način gradnje mest. na sredini trg, okrog mesta pravokotno obzidje, cesta, ki vodi od severa do juga in od zahoda proti vzhodu, prvič uporabijo AKVADUKTE
- MOŽ & ŽENA ležeča drug ob drugem: obraz spominja na arhaičnega z značilnim nasmeškom, telo je nerodno oblikovano
- v grobnico so postavili kipe umrlih, ki ponavadi predstavljajo zakonca, ki ležijo skupaj na kamniti postelji, kažeta se, kajti očitno so mislili, da je smrt le nadaljevanje srečnega življenja – POZITIVEN ODNOS DO SMRTI, obraz spominja na arhaičnega, telo pa je nerodno oblikovano
- RIMSKA VOLKULJA: Rimljani si prisvojijo ta kip, a je etruščansko delo, Romul & Rem pa sta dodana kasneje v renesansi, volkulja je v pozi pripravljenosti
- APOLON VEI: vsaka žila na nogi je upodobljena, lepotni ideal je namreč realističnost

RIMLJANI (300 pr.n.št. – 476 n.št.) ARHITEKTURA

- EKLEKTICIZEM je, ko od vseh stvari (ljudstev) pobereš najboljše in povežeš v celoto, zato predstavljajo Rimljani, ki so to počeli, VRH ANTIČNE UMETNOSTI (najboljši in najlepši primeri antične umetnosti – templji so npr. grški)
- Ω SAKRALNA ALI VERSKA ARHITEKTURA: Bazilika

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

- hrati je služila za tržnico in tudi za sodno stavbo

Ω SAKRALNA ALI VERSKA ARHITEKTURA: Panteon

- edina ohranjena stavba v Rimu je PANTEON in hkrati je tudi najbolj ohranjena rimska stavba z celotno kupolo

- tloris je okrogel s premerom 50 m, ima 7 niš posvečenih planetarnim božanstvom

- daje občutek večje višine, ko se krogi zožujejo, kupola je kasetirana (polna KASET ali kvadratov)

- marmor je bil draga kamnina, zato so ga uporabljali le za posebne ter manjše stavbe

- za večje stavbe, ki so jih največ gradili pa so izumili beton, z marmorjem pa so oblačili samo še fasado

- kupola je torej iz betona, saj so Rimljani na material zelo pazili in niso bili potratni

Ω ZABAVNA ARHITEKTURA: kolosej, amfiteatri, teatri, terme

- KOLOSEJ: prvič v zgodovini so prekršili pravila stebernih redov, v enem temlju so uporabili vse tri vrste stebernih redov (stopnjevali so: na dnu dorski, nato jonski in na vrhu korintski, v četrtem nadstropju pa je bil le zid, ki je zaključil celoto) – največji je v Puli

- TERME so bile rekreacijski objekt, okoli 300 x 300 m, vsak cesar je zgradil svoje terme in jih tudi financira – za ljudi je zastoj

- CIRCUS MAXIMUS: 600 m dolg objekt, 1,5 km dolg ovalni krog, kjer so prirejali dirke z vozovi, sprejel je vsaj 55000 ljudi

- dokaz, da so bili odlični inženirji: akvadukt, ceste, mostovi

- FORUM ROMANUM je bil center mesta iz katerega so vladali celotnemu imperiju

- FRAGMENT je mali košček kipa

- CELA je notranji del templja v katerem je kip božanstva, pri grkih je to odprt prostor, medtem ko je pri rimljanih odprt le z vrati – velik vtis

- AKVADUKT: izumijo in spoznajo beton, v Rimu jih je 9, tudi most

- SLAVOLOKI: med arhitekturo & kiparstvom, na vhodu v mesto ali forum, njihova naloga je, da slavijo cesarja kateremu je bil postavljen (npr. Slavolok zmage v Parizu zgrajen za Napoleonove zmage ali pa KONSTANTINOV SLAVOLOK iz tega časa) – PROPAGANDNA UMETNOST

- SLAVILNI STEBER: okoli 40 m visok, na vrhu je ponavadi cesar, kateremu je bil posvečen (v Rimu TRAJANOV STEBER & MARK AVRELIJ), relief, ki ne prikazuje nevšečnosti, izgub v bitkah,... – nekakšna cenzura (LERON je primer osovraženeega cesarja, ki ima vseeno steber)

KIPARSTVO

- realizem na obrazu – dva vira: etruščani in egipčanske posmrtno maske

- vsak Padre Familias je dobil ob smrti masko, te pa so bile razstavljene v hiši, za model so vzeli vosek

- BUSTE je kip glave, katerega nesejo s seboj na pogreb, da tako prikažejo prednike, obraz je prikazan kakršen je, z gubami, brazgotinami,...

- MALI ANGELČEK AMOR za katerega so verjeli, da je Venerin sin

- rimski prvi CESAR AUGUST iz Prima Porte: kip v kontrapostu, prikazan kot vladar, oblečen, brez sledu idealizma, le obraz delno – verjeli so da je božji sin, model za izdelavo okoli 100 drugih cesarjev kasneje (Mussolini ga ceni v času fašizma)

- NERON: eden od cesarjev, debel, morda prikazuje lenobo

SLIKARSTVO

- POMPEJI: mesto z okoli 20000 prebivalci, dokler ni nekega jutra izbruhnil vezuv, POMPEJANSKO RDEČA BARVA, ILUZIJA ali lažna utvara

- ILUZIONISTIČNO SLIKARSTVO: v Pompejih najbolj razvito, najbolj znana je poslikava iz Vile Misterijev (mlada dekleta & fantje so sprejemali v kult, ki je temeljil na spolnosti), slika kaže zmedenost deklic & dečkov

- obdobje kraljevine: pod vplivom Etruščanom in navdušeni nad grško umetnostjo, obdobje republike: konča se z prihodom Augusta na oblast – 15.st.pr.n.št., obdobje cesarstva

- PORTRET (Rimska umetnost v 1.st.n.št.)

- MARK AVRELIJ na konju: konjeniški portret, ki kakor vsi, predstavlja eleganco

- FRESNA TEHNIKA: bistvo freske je, da je najbolj obstojna tehnika, mozaik ji sledi – ko se sprime pigment z ometom postane zelo trdna – prava FRESKA

- dve vrsti fresne tehnike:

AL SECO – na suh omet

AL FRESCO – na sveže

danes slike na takih freske niso več dobro vidne

- na Kreti uporabljajo mešanico obeh, detajle pa dodajo kasneje

- razvijejo tako imenovani ILUZIONIZEM, to so globine (3-D) na steni (2-D)

- TABELNO SLIKARSTVO: pokopali so človeka v sarkofag, a na obraz mu niso dali maske, ampak leseno desko z njegovim portretom, ki je deloval zelo živo – obdobje Faymunskih portretov (1.-5.st.) in v tem času nastanejo vse slike na lesu

- iz teh slik se razvijejo IKONE (slike svetnikov)

- MOZAIK: majhne kamenčke vstavljaš v svežo malto, težko ga uničimo, razen če ga razstrelimo

DRUGA UMETNOST

STAROKRŠČANSKA UMETNOST

(150 – 550 n.št.)

- 150 – 600 – sicer poteka v istem času kakor antične umetnosti, vendar je vsebinsko popolnoma nov svet
- KATAKOMBE so bile podzemne grobnice, do štiri nadstropja pod zemljo, umrlega so zavili v platno in položili v nišo ter to zaprli, KRIPTA je del katakombe, ko se ta vsake toliko časa razširi in so v njej zakopani pomembnejši ljudje (dostikrat so Rimljani, ki so postali kristjani prepustili kakšen grob drugim revnejšim ljudem)
- imeli so dosti simbole značilnih prav za starokrščansko umetnost: SIDRO (simbol prave vere), RIBA (nesmrtnost človeške duše), križ, dobri pastir, jagnje, pav (zopet nesmrtnost človeške duše), kruh (zadnja večerja), evharistija
- riba je po grško IHTIS in tako so verjeli da to pomeni Isus Hristos Teu Ios Soter (Jezus Kristus božji sin odrešenik)
- leta 313 je bila kršanska vera z milanskim ediktom priznana in takrat so začeli graditi prve krščanske cerkve v obliki dveh osnovnih tlorisov: longitudinalni & centralni
- osnovni tip slikarstva je bil mozaik, ki je bil bolj obstojen in so z njim lažje prikazali bogastvo
- LONGITUDINALNI ali VZDOLŽNI tloris
  - v Ljubljani so take cerkve Frančiškanska, Stolnica,... – skoraj vse, le Križanke niso
  - v Rimski baziliki so dobili navdih, najstarejša krščanska cerkev je SANTA SABINA
  - na zunaj so bile cerkve revne, opečnate, navznoter okrašene z mozaiki
  - vhod so prenesli na zahod, na vzhodu pa postavili ABSIDO (oltar), ki je bil polkrožen prostor in tudi najbolj svet, duhovnik je vedno gledal proti vzhodu, leta 1968 pa se obrne proti ljudem in se tako vernikom približa
  - glavne ladje so bile zmerom lesene in 2x širše & višje kot stranske, od 9. stoletja naprej so imeli zvoniki predvsem obrambno vlogo
  - verniki so krščeni v glavni ladji, medtem ko so nekrščani ob stranski ladji, v BAPTISTERIJU (krstilnici, ki je izgledala kakor bazen, a do 11. stoletja so bili že vsi verniki razen dojenčkov večinoma že krščeni)
- CENTRALEN TLORIS
- lahko mu določimo središče
- nekaj primerov centralnega tlorisa:

grški križ	osmerokoten	krožen
- BAPTISTERIJ je bil vedno osmerokotne oblike, saj je 8 kotov predstavljalo sedem dni, ko je Bog ustvaril zemljo in osmi dan, ko je dal vsemu živemu duha, kakor daje sveta voda krščencu
- ATRIBUTI so specifični simboli, ki predstavljajo določeno osebo (Marko-lev, Luka-orel, Matej-angel, Janez-orel)
- slikarstvo je simbolično (npr. roka, Kristus & golob, ki predstavljajo troedinost – oče, sin & sveti duh ali pa križ z 99 zvezdami, ki predstavlja apokalipso)

BIZANTINSKA UMETNOST

(500 - 1453 n.št.)

- cerkve s 5 kupolami (grške, ruske, srbske,...)
- HAGIA SOFIA (sveta modrost) je najpomembnejša Justinijanova cerkev, ima tloris grškega križa in je imela tedaj največjo kupolo premera 50 m ter dve dodatni kupoli premera 20 m
- JUSTINIJAN S SPREMSTVOM (v rokah drži zlati krožnik s kruhom) ter TEODORA S SPREMSTVOM (v rokah drži kelih z vinom) sta dva mozaika iz Ravene, cerkve San Vitare, ki je bila tudi Justinijanova dvorna cerkev, oba mozaika sta v ABSIDI, torej v največjem prostoru cerkve
- v četrtem stoletju da Konstantin prenesti prestolnico iz Rima v Konstantinopol (danes Istanbul) in ima potem pod vplivom grške umetnosti svoj razvoj
- začnejo se razvijati IKONE, to so svete podobe, ki nastajajo v okviru bizantinske umetnosti, narisane so na lesenih tablah s srednjeveško tematiko, ponavadi svetniki & svetnice (razvijajo se iz tako imenovanih mumijskih portretov)
- Sveti Miklavž pa v roki zelo pogosto drži 3 zlate kroglice, ker je rešil 3 neporočena dekleta
- najsvetejši del z oltarjem je pregrajen z ikonami in ni viden – to imenujemo IKONOSTAR: pregrada, ki loči posvečen del od dela za vernike

UMETNOST SREDNJEGA VEKA

- začne se okoli leta 500 s propadom rimskega imperija
- umetnost zgodnjega srednjega veka obsega: Langobarska: 6 – 8. stoletje; Irska – anglosaška: 6 – 8. stoletje; Vikinška: 6 – 10. stoletje; Karolinška: 7 – 9. stoletje; Otonska: 10. stoletje; ...
- ljudstva si iščejo prostor v Evropi in se med seboj bojujejo
- okoli leta 1000 je Evropa mirna in se začne razvijati kot celota
- kot umetnost poznega srednjega veka se začeta razvijati tudi prva sloga ROMANIKA in kasneje GOTIKA
- do romanike je še mnogo drugih umetnosti različnih ljudstev

ROMANIKA (1000 - 1250 n.št.)

- ime romanika izhaja iz rimskega načina gradnje – Romanum, umetnost, ki naj bi nadaljevala značilnosti Rima (Roma)
- romanika razširi v 10-12 st. na celotnem področju Evrope in je prvi EVROPSKI UMETNOSTNO-ZGODOVINSKI slog

ARHITEKTURA

- stavbe so imele različne tlorise, npr. MAVZOLEJ, vanj pokopljejo mogočneža, a ni značilen le za romaniko, saj je poznan že od grkov naprej, krog še vedno predstavlja obliko popolnosti
- SAMOSTANI & samostanska umetnost: mest ni bilo, večina kulturnih dogajanj je vezana na gradove & samostane, osnovna naloga vsakega vernika je bilo romanje – TRI OBVEZNA ROMANJA: Jeruzalem, Rim & Santiago de Compostella (v Španiji)
- približno vsake 5 dni hoda je bila postavljena ena romarska cerkev, ki je simbolično predstavljala utrdbo pred zlom, v katero se je vernik zatekel, Evropa tistega časa je znana tudi kot »ROMARSKA EVROPA«
- vse cerkve so bile obvezno orientirane V-Z, ABSIDA se je povečala in preimenuje v KOR z kornim obodom za oltarjem, okna kakor ližaki, na zunaj velika v obliki latinskega križa, navznoter se ožajo, cerkve so zato TEMAČNE
- KORNI KVADRAT, kjer se križata glavna & prečna (TRANSEPT) ladja, ta postane osnovna merska enota za gradnjo celotne cerkve, nad njim se spenja SREDIŠČNI STOLP, redkost, ki jo danes vidimo le v romanskem slogu (večina evropskih cerkva kasneje ima namreč dva stolpa ob strani)
- značilne so tudi RELIKVIJE – deli svetnikov v posebnih posodah, zbrani pod korom v temnem delu brez oken – KRIPTI, so kamnito obokane – torej niso več leseno krite
- cerkve so masivne, zidovi so debeli tudi 5-6 m, LIJAKASTA okna – od zunaj večja, znotraj vse manjša, temačne, TRILADIJSKE (kar ni navadno, ponavadi 5 ladijske)
- zunanost je bila DEKORATIVNO oblikovana: POLKROŽNI LOKI (vsaka oblika se končuje polkrožno), BIFORA, TRIFORA (dvojno, trojno okno), več polkrožnih lokov skupaj ali FRIS, ROZETA je okroglo okno, kakor roža, cerkve so masivne, SLEPA GALERIJA
- FIZA je najpomembnejši italijanski spomenik, eden zadnjih baptisterijev, ima tudi nagnjen stolp, saj se je v prvih petih letih začel rušiti, danes pa stoji s podporo, najpomembnejše mesto z cerkvami pa je Koln

KIPARSTVO

- vhod v cerkev ali PORTAL je okrašen s kipi, vsaka cerkev je imela enega ali tri
- OSTENJE portala je okrašeno zahodno pročelje, LUNETA ali TIMPANON je polkrožni lok ostenja, ki je vedno kiparsko okrašen, vsebuje KAMNITO BIBLIJO, to so kipi na njej, osnovni motiv pa je APOKALIPSA, kapiteli so okrašeni z podobami
- skozi podobe so predstavljali ljudem, ki takrat niso znali brati, biblijo
- kipi so lahko stoječi, reliefni in krasijo stavbo
- DISTROFORCIALNO (nepravilna razmerja človeškega telesa) – glava gre v telo kar 10x, so tanki in ozki, ni občutka globine, prostora, dosti draperije – vzorčkov, ki kipe krasijo

SLIKARSTVO

- slabše razvito kot arhitektura & kiparstvo
- nastaja v knjigah kot ILUMINIRANI ROKOPISI, slikali so na PERGAMENT (živalska koža) z ošiljenimi palčkami STILUSI, ki so jih namakali v črnilo, slikali so začetnice, večinoma so se prepletale živali
- SKRIPTORIJ je poseben prostor za prepisovanje knjig, (menihi so se tako delili na prepisovalce ter tiste, ki to niso), prepisovali pa so biblijo, evangelije, psalme
- okraševali so velike začetnice ali INICIALKE, okrašene so romansko – preplet živali, ljudje z dolgimi nogami
- lahko so okraševali tudi cele strani: na sredi sedi Kristus, na robovih simboli štirih evangelistov ali pa tudi celostranske prisposode križa – temu celostranskemu slikarstvu pravimo ILUMINACIJA
- knjige so bile lepo okrašene – z poldragimi in dragimi kamni, reliefi iz slonove kosti,...
- za prepisovanje so porabili okrog 3 leta, delali pa so 10 ur na dan

GOTIKA

(114 - 1550 n.št.)

- ime je dobila po nekemu človeku, ki je izjavil, da je ta umetnost tako grda, kakor da bi jo ustvarili goti
- rodi se v Franciji v okolici Pariza v 12. stoletju, od tu pa se je razširila po celi Evropi
- tako nastane 2. evropski umetnostno zgodovinski slog
- imenovana tudi umetnost novonastajajočih mest, za razliko od romanike, ki je bila umetnost samostanov

ARHITEKTURA

- vse sili v višino, izumijo novo gradbeno tehniko imenovano SKELETNA STRUKTURA
- najprej zgradijo strukturo – SKELET, ki jo zapolnijo s členi – VITRAŽI (okenska okrasna slika) vstavljenimi v skelet – majhna barvna stekla sestavijo na tleh in jih povežejo skupaj s svincem, nato pa postavijo v skelet
- pogoji za nastanek skeletne strukture: ŠILASTI LOK (ne več okrogel iz časa romanike), KRIŽNOREBRASTI OBOK – 2 šilasta loka sta postavljena drug na drugega in tako nastane križ, OPORNIKI & OPORNI LOKI, ki nosijo celotno težo
- NEBEŠKI JERUZALEM – kraj, kamor naj bi šli umrli po smrti, cerkve so bile simbolika za nebeške stavbe
- 3 najpopolnejše katedrale iz časa visoke gotike: CHARTES, REIMS, AMIENS
- Notre Dame v Parizu je bila grajena 300 let, značilen šilasti lok ter rozeta sta uporabljena tudi na njej
- majhne hiške imenovane EDIKULE s katerimi se dostikrat končajo zunanji oporniki, na stolpu STOLPIČI, ki kakor vsak del silijo v višino, KROGOVIČEVJE – izklesan kiparski okras, ki ga vstavijo v šilasti lok, okrasje v obliki trolista, oporni lok, BRSTIČI – kot majhni listi, ki bodo kmalu vzbrsteli, živali upodobljene v vlogi bruhalnika vode, KRIŽNA LOŽA – skoraj vsak šilast lok se konča s križem okrašenem z brstiči, OSTENJE PORTALA ali kipi v steni, ki stojijo na KONZOLAH in imajo nad glavo strešice oz. BALDAHINE

KIPARSTVO

- gotiko lahko imenujemo tudi »cvetna gotika«, saj vsebuje veliko okrasja
- TABELNA slika je slika, risana na table, imenovana tudi OLTARNA slika
- IKONOGRAFSKI MOTIV pa je oznanjenje, po njem »prepoznamo« slika, značilnost gotike, tudi arhitekture je OKVIR
- značilne so suhe, spotegnjene figure
- oltarji v tem času so KRILNI (2 ali več kril), to so oltarji, katerih zunanji del so krila, ki jih lahko zapreš, imenovani so POLIPTIHI (več kril), TRIPTIHI (3 krila),...

SLIKARSTVO

- GIOTTO je začetnik modernega slikarstva, je najpomembnejši srednjeveški slikar, narisal sliko "OZNANJENJE", zastavil si je probleme, ki so jih raziskovali 600 let – mordo ozadje, naravne barve, oblačila narisana kakor so v resnici izgledala, nakazoval je globino, prostor s tem, da je za figurami dodal pokrajino, figure imajo volumen in težo
- KOMPOZICIJA je ležeče telo Kristusa, da bi poudaril njegovo horizontalnost spelje pokrajino, angeli kakor ljudje, katerih glave tvorijo elipso
- najpomembnejše delo je CAPELLA DELLA RENA, najlepši spomenik, veliko fresk pa tudi TAPISERIJE – tkane stenske preproge, ki so visele v gradovih, opisovale grajsko življenje, ljubezen, viteštvo
- rodi se tudi grafika – 1. grafična tehnika je LESOREZ imenovan tudi VISOKI TISK, izrezano je bilo vse, razen kar je bilo črno, obstajal tudi BAKROREZ (imaš bakreno ploščo, površino ploščice zaščitiš, vrežeš kar hočeš, daš čez barvo, odtisneš), MATRICA je osnovna ploščica, na kateri vrezuješ
- najpomembnejši gotski spomenik na slovenskem je PTUJSKA GORA in predstavlja tudi vrh slovenske gotike – arhitekture & slikarstva, nastala leta 1440, relief je gotski, ostalo baročno
- kip KATARINE s kolesom, pozna kontrapost, obraz je nežen in okrogel, ideal lepega, mehkega sloga, nek drug kip pa je kip BARBARE s stolpom – PIETA je kip Marije s Kristusom
- vse gotske cerkve na podeželju so bile poslikane od tal do stropa, pri nas posvetili PREZBITERIJI (kor + absida)

UMETNOST NOVEGA VEKA

RENESANSA

(1430 - 1600)

JUŽNA

- a) ZGODNJA (1420 - 1500)
- Firenze → center & začetno mesto renesančne umetnosti
- Brunelleschi, Alberti, Donatello, Ghiberti, Masaccio, Boticelli
- b) VISOKA (1520-1540)

SEVERNA

- brata Vaneyck, Bosch, Bruegel, Dürer, Grünwald, Holbein

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

- center visoke renesanse je Rim → duhovno ravnovesje
- Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Rafael Santi
- c) POZNA RENESANSA = MANIERIZEM (1520-1600)
- razpad renesanse
- centra ni več → sedaj govorimo o MEDNARODNEM SLOGU
- Benetke: Giorgione, Tizian (t.i. kralj portretiranja), Tintoretto, Parmigianino, Michelangelo, El Greco
- Gianbologna
- Vasari, Ammannati, Palladio
- začetek novega veka, sledi gotiki
- delimo zgodnjo, visoko in pozno, najpomembnejša je predvsem visoka
- preporod antike v vsem, v središču se postavi človek
- antične elemente prilagodijo novemu svetu, hkrati se razvija tudi humanizem – 14.-16. st.

ZGODNJA RENESANSA PIONIR ARHITEKT - BRUNELLESCHI

- izumil PERSPEKTIVO, postopek s pomočjo katerega lahko določimo pravi prostor
- prvič po antiki zgradil veliko KUPOLO KATEDRALE v Firencah – zastavil jo je kot dvojni plašč, vmes pa je 5 m prostora, tam greš lahko na vrh in si ogledaš Firence, od zunaj pa vidimo 8 reber
- za gradnjo je prvič uporabil ARHITEKTURNE ŽERJAVE in odpravil zidarske odre – LATERNA ali svetlobnica je mali tempelj, ki ima namesto vrat okna
- značilnost renesanse so polkrožni loki, kasete, pravilni red
- NAJDENIŠNICA: v tej stavbi so sprejemali otroke, pravilni proporci (razmerja med elementi), do izraza prideta bela in črna barva, vse je harmonično

PIONIR KIPAR - DONATELLO

- napravi prvi goli kip po antiki – okoli 1000 let brez – David kot deček
- po 1000 letih obudi tradicijo konjeniškega kipa
- GATTAMELATA (»lisasta mačka«) – nadimek upodobljenega vojskovodje

PIONIR SLIKAR - MASACCIO

- freska Sveta trojica – ob križu Marija & Janez ter 2 donatorja – upodobljena sta, ker sta plačala za to sliko, tudi pokopana sta bila spodaj v cerkvi pri tej freski
- novosti: izumijo perspektivo (globino), po dolgem času spet narišejo iluzijo, donatorje
- elementa antike pa sta 2 jonska & 2 korintska stebra
- PETROV ČUDEŽNI RIBOLOV: Kristus & 12 apostolov, ki se želijo odpraviti čez most, mitičar zahteva denar, ker nimajo pošljejo mimo Petra, ki pa najde zlatnik v ribi, ki jo ujame – uporabljajo naravne barve, stojijo resnično, osebe se med seboj pogovarjajo
- BOTTICELLI: slikar zgodnje renesanse
- ROJSTVO VENERE – ena najpopularnejših slik iz zgodovine, rodila se je iz morske pene, izraža posebno lepoto, nežnost, poseben obrazni tip značilen za zgodnjo renesanso, ki ga kasneje ne zasledimo več – slika predstavlja lepotni ideal zgodnje renesanse
- PRIMAVERA (Pomlad) – rojstvo pomladi po antični zgodbi

VISOKA RENESANSA (1500 - 1520)

- vrh renesančne umetnosti
- forma in oblika umetnin sta identični in se pokrivata
- Leonardo da Vinci, Michelangelo ter Rafael

LEONARDO DA VINCI

- zanj res velja izraz »uomo universale« (univerzalni človek) – ni bil izobražen in se šele s 14 naučil pisati
- Ω ANATOMIJA
- prvi ugotovi lego zarodka v maternici, katere žile vodijo v srce
- secira preko 31. trupel
- Ω INŽENIRSTVO
- princip avtomobila, tanka, letala, padala, podmornice, premičnega mostu
- ugotovi da bi se lahko branili pred turki z zajezitvijo Soče in nastanka jezera
- Ω VITRUVIJANSKI ČLOVEK
- iskal idealne proporcije človeškega telesa, človeški lik vkljenil v najbolj idealna lika – krog ter kvadrat
- Vitruvi je bil najbolj znan grški arhitekt, katerega spise so odkrili v renesansi
- Ω ZADNJA VEČERJA
- slika, ki jo postavijo v repertorijih (jedilnicah) v samostanu, tam namreč menihi jedo
- original pa je shranjen v Milanu, samostanu Santa Maria della Grazia
- slika je dolga 10 m, figure pa kažejo nemir zaradi stavka »nekdo med vami me bo izdal«

UMETNOST PRVEGA LETNIKA

- vsi elementi slike se stikajo v Jezusovi glavi
- slika je olje ter tempera, zato je bila že dostikrat preslikana
- Ω MONA LISA
- slikal jo je 6 let, najbolj znamenit portret 16. stoletja, že za njegovega časa 60. kopij
- prvič se pojavi tričetrt profil ter postavitev figure
- oči te spremljajo kjerkoli, zagoneten, enigmatičen, skrivnosten nasmešek
- krajina & figura združeni s pomočjo SFUMATA – Leonardova absolutna iznajdba, ostre linije megličasto zabrisuje
- TRIKOTNIŠKA kompozicija – vse postavlja v trikotnik
- Ω ANA SAMOTRETJA
- zanimiv ikonografski prizor, s to sliko poveže 3 generacije (Ano, Marijo in malega Jezuščka)
- s pomočjo sfumata zopet poveže pokrajino ter osebe
- osebe so psihološko, emocionalno povezane – to vnese on po srednjem veku
- SPECIFIČNA OSVETLITEV – iz leve zgoraj osvetli Marijo, pa še iz drugih smeri
- nekaj avtobiografskosti: mati in hči sta enako stari, morda zato, ker mu je mama umrla, mlada mačeha pa ga je imela zelo rada

MICHELANGELO

- zanimalo ga je veliko reči, a bil je samotar, skregal se je skoraj z vsemi papeži svojega časa
- klicali so ga MICHELANGELO TERIBILE, njegove figure Michelangelo TERIBILITAT
- dokončal je malo svojih del, med drugim Davida, Pieta ter Mojzesa, drugo je večinoma nedokončano
- veliko njegovih kipov torej dobi formo NON – FINITO: ena teorija vzroka za to je, da je želel, kakor da se figure rojevajo, druga pa, da jih je narobe izklesal in nato nehal delati naprej
- Ω DAVID
- idealizirano, a ne preveč, ne več deško telo kakor je bil prvi goli akt po antiki (Donatello: David kot deček)
- vsebinsko gledano je odrasel moški, kaže se njegov boj
- edina novost je obraz, vse drugo pa je povzeto po antiki
- kip je bil narejen za mestno hišo
- Ω PIETA (SOČUTNA)
- edino njegovo podpisano delo, saj se je veliko umetnikov javilo, da so delo napravili oni
- žalujoča mati nad umrlim sinom, moti jih ker je mati mlada
- on odgovori, da je to napravil zato, ker je »nedolžnost mlada«
- kip delno govori o njegovem ateizmu – mati ni preveč žalujoča, gesta rok,...
- trikotniška kompozicija, ki jo sedaj uporabljajo že vsi renesančni umetniki
- Ω MOJZES: upodobljen je z rožički namesto svetniškega sija, saj so Biblijo prevedli narobe
- Ω NAGROBNIKI ZA DRUŽINO MEDICCI
- najpomembnejša naročniška družina v Firencah, sprva nameraval narediti štiri kipe, a mu je uspelo le dva
- ob vznožju enega sta noč ter dan, ob vznožju drugega pa mrak ter zora, kipa predstavljata hitro minevanja časa
- dan gleda za nočjo, noč ima ob sebi sovo, zora je krhka in nežna, noč je tudi ženska
- Ω STROP SIKSTINSKE KAPELE V VATIKANU
- razdelil strop na več polj in jih nato poslikal z prizori iz Biblije → eno najpopolnejših del človeštva nasploh
- severna stena prikazuje poslednjo sodbo – ko je končal s stropom so mu naročili naj poslika še steno

RAFAEL

- umre leta 1520, takrat se tudi konča umetnost visoke renesanse – umre kmalu
- za razliko od Michelangela ter Leonarda ima veliko prijateljev, žensk, prijazen, družaben,...
- njegova dela so tipična EKLEKTIČNA: združi namreč Michelangelove ter Leonardrove iznajdbe ter jih združi v nekaj večjega
- od Leonarda prevzame sfumato, trikotniško kompozicijo, tipično krajino od Michelangela pa poznavanje anatomije
- Ω PORTRETI
- eden najboljših portretistov celotne umetnosti
- zna izvabiti lepe reči, a jih kljub temu nariše realno
- npr. Nema, Noseča, Papež Jurij II (nariše ga kakor zagrenjenega starca, eden njegovih najboljših portretov)
- Ω MADONNE: npr. Dresdenška Madonna
- Ω POSLIKAVE SOB V VATIKANU
- te sobe so uradniške sobe ali stance
- najbolj znana poslikava iz tu pa je ATENSKA ŠOLA